

VYSKUPAS KAZIMIERAS PALTAROKAS

(1875-1958)

Gim 1875 m. vasario m n. 22 d. Gailioni kaime prie Linkuvos. Pradžios mokykl baig Jonišk lyje, gimnazij lank Mintaujoje, Kunig Seminarij — Kaune ir Petrapilio Dvasin j Akademijoje, kuri baig su pagyrimu Teologijos Magistro laipsniu, paraš s dizertacij *De origine animae humanae*. Kunigu buvo šventintas 1902.

III.22, b damas VIII Teologijos semestre.

1902-1906 m. buvo trij Liepojos aukštesni j mokykl : komercin s berniuk , privatin s mergai i gimnazijos ir komercin s mergai i kapelionas. Kartu daug dirbo su miesto darbininkais. ia sakyti socialinio pob džio pamokslai sudarys branduol trij tom *Sakyklai Vadovo*, kur trumpai ir aiškiai bus išd stytas visas Katalik Bažny ios mokslas. O visuomeniniais, ypa darbinink , reikalais sielojimasis v liau j nuves Kunig Seminarijon d styti Sociologijos ir paskatins išleisti plat 300 psl. veikal *Socialinis klausimas*. Su ark. Jurgiu Matulai iu jie buvo pradininkai, platesniu mastu judin socialin klausim lietuviškoje spaudoje.

Tuo pat metu jis buvo kurstytojas, širdis ir kv p jas visoke-riopos lietuviškos kult rin s veiklos: lietuvi kalbos mokymosi, lietuvišk knyg platinimo, lietuviškos mokyklos k rimo, teatro bei dain vakar organizavimo. ia, atgavus spaudai laisv , prad jo rašyti pirmuosius tikybos vadov lius lietuvi kalba.

D l susilpn jusios sveikatos 1906 m. priverstas palikti ši pla-iašakio darbo viet ir persikelti mažon Surviliškio parapijon vikaru. Praktiškai ia jo klebono pareigas. Ypa pagars jo kaip blaivyb s apaštalas. Paraš kelet broši r apie girtuoklyst . Baig tvarkyti ir išleido *Sakyklai Vadov* .

Nuo 1911 m. Žemai i Kunig Seminarijos Kaune lotyn kal- bos, propedeutikos ir sociologijos d stytojas, o nuo 1914 m. ir tos Seminarijos vicerektorius, praktiškai vadovav s visam klierik auk- l jimo ir Seminarijos administravimo darbui. Kartu vienas veikliau- si leidžian ios mokslus katalikišk jaunim draugijos *Motin I nari* , *Saul s* Draugijos ir Žemai i vyskupijos Kunig Susišelpimo Draugijos kasininkas, veiklus Šv. Kazimiero Draugijos narys.

1914-1916 karo metais su Seminarija atsidūrė Petrapilyje, kaip jos laikinas Rektorius, vadovavo klierikams ir mokytojams. Parašė ir atspausdino *Tikybės mokslus*.

Grįžęs 1916 m. Kauną, kur laikinai mokytojavo *Saulės* gimnazijoje, ir ruošė bei spausdino tikybės vadovėlius. 1917 m. atnaujino karo apgriautus Kaune Kunigų Seminarijos rūmus ir nuo rudens vėl buvo jos vicerektorius ir profesorius. Plačiai dalyvavo pagyvenusiuose visuomeniniame ir politiniame veikime, buvo 1917 m. rugsėjo 18-22 d. Vilniaus Lietuvių Konferencijos atstovu iš Kauno, kurios išrinktoji Lietuvos Taryba paskelbė Lietuvai nepriklausoma valstybę.

Nepriklausomai Lietuvai atsikuriant, buvo vienas pirmųjų, ypač bažnytinio gyvenimo, darbininkų, vairiausiose pareigose. 1915 m. paskirtas Žemaičių Kapitulos kanauninku, 1919 m. — Vyskupijos Tribunolo teisingumo gynėju, 1921 m. — Vyskupijos Socialinės Akcijos sekretorium, 1922 m. — Bažnytinio Turtų Valdymo Tarybos nariu. Tais pat metais išrinktas Lietuvos Universiteto Teologijos-Filosofijos fakulteto ekstraordinariu pastoralinės teologijos profesorium ir katedros vedėju. Skaitė paskaitas ir specialaus Bažnytinio Teisių ruošimo sekcijoje. Dirbdamas profesoriaus darbą, parašė eilę knygelių vairiais visuomeninio gyvenimo bei auklėjimo klausimais.

1926 m. steigiant Bažnytinę Lietuvos provinciją, balandžio 5 d. buvo paskirtas Panevėžio Vyskupijos Valdytoju. Vyskupu konsekruotas tą patį gegužės 2 d. Kauno bazilikoje, savo vyskupijai oficialiai pradėjo valdyti gegužės 30 d.

Pasireiškė kaip gabus organizatorius ir sumanus vadas, kuriant naują vyskupijų medžiaginę ir dvasinę srityse. Pastatydino puikią Kristui Karaliui dedikuotą katedrą, kuri buvo pašventinta 1930 Vytauto Didžiojo metais ir konsekruota 1933, o 1939 m. buvo baigta skoningai išdekoruoti. Rūpinosi kunigų prieaugliu bei jų dvasine ir medžiagine bėkle. Ypatingu būdu išaugo jo vyskupijoje Katalikiškoji Akcija. Buvo vienas uoliausių kovotojų už katalikų Moksleivių Ateitininkų laisvumą.

Ypatingai gyvas vyskupo Kazimiero paminklas yra jo ganytojiniai laišukai, kuriuos kas met išleisdavo po kelis. Per 12 laisvojo gyvenimo metų parašė virš 50. Perskaityti visose bažnyčiose iš sakyklų, jie būdavo dalinami vairiomis progomis, atspausdinti brošiūrėmis.

Laisvąs metu vyskupas Kazimieras parašė ir išleido taip pat ir eilę kitų didesnių ar mažesnių apimties knygelių pastoracijos, auklėjimo, Katalikiškos Akcijos bei kitais aktualiais klausimais.

Buvo priverstas padėti plunksnų šaliai, už jus Rusijos komunistams bei Vokietijos naciams. Iš to laikotarpio (1940-1958), kiek girdėti, yra likęs rankraštys tik jo parašytas Sv. Kazimiero gyve-

nimas. Ta iau nuostabiu Dievo Apvaizdos veikimu apie 10 met lik s vienas vienintelis vyskupas Lietuvoje, ir be plunksnos keliolika met jis buvo tikruoju dvasiniu visos tautos vadu su kuriuo skait si prispaud jai. Šiuo metu neturime vis žini , bet ir prasiskverbisios pro geležin uždang jau aiškiai kalba apie šito didžiojo Lietuvos vyskupo ir tautos Vyro iškent tas kan ias, apie šito XX amžiaus Lietuvos Valan iaus vest ryžting bekompromisin kov su nelygiu priešu, apie jo tur t tak visos prisl gtos tautos gyvenim bei jos rezistencijos dvasi . Kai 1958.1.3 jis mir nuo ilgesn laik j varginusios skleroz s, tauta jam suruoš karališkas laidotuves, parlyd dama j triumfo procesijoje iš Vilniaus Panev ž , kur, savo pastatytos katedros požemyje, jis rado vert sau amžino poilsio viet .

Vyskupo Kazimiero Paltaroko Bibliografija

(Ne visai pilna; iš *Lux Christi*, 1957, birželio, 2 nr.)

A. Pamokslai

1. *Sakylai Vadovas*. Trys knygos, Seinai, 1911 m., I t. 357 psl., II t. 384 psl., III t. 288 psl. II leidimas, Kaunas, 1931-1933 m., 351, 389, 347 psl.

B. Mokykloms vadov liai

2. *Šventoji Senojo statymo Istorija ir Šventoji Naujojo statymo Istorija. Vadov lis gimnazijoms*, Kaunas, 1912, 1937 m., I t. 104 psl., II t. 167 psl.
3. *Socialinis klausimas*, Kaunas, 1914, 1921 m., 306 psl. *Vadov lis klierik seminarijoms*.
4. *Tikybos mokslas*, Petrapilis, 1916 m., 142 psl.
5. *Tikybos pirmamokslis. Patvirtintas Lietuvos vyskupijoms*, Kaunas, 1916, 1936 m., 32 psl.
6. *Šventoji Senojo statymo Istorija*, Kaunas, 1916 m., ir *Šventoji Naujojo statymo Istorija*, Kaunas, 1917 ; 1934 m. XI leidimas, abi vienoje knygoje, 152 psl. Šios istorijos skirtos pradžios mokykloms.
7. *Katalik Tikybos katekizmus*, *Patvirtintas Lietuvos vyskupijoms*, Kaunas, 1918, 1934 m., 124 psl.

C. Sociologiniai ir pedagoginiai raštai

8. *Girtuoklyst — Nesveikata*, Kaunas, 1910, 1921 m., 28 psl.
9. *Girtuoklyst — Neturto motina*, Kaunas, 1910, 1921 m., 16 psl.
10. *Girtuoklyst — Nedorybi versm*, Kaunas, 1911, 1921 m., 20 psl.
11. *Labdaryb s tvarkymas kitur ir Lietuvoje*, Kaunas, 1920, 22 psl.
12. *Visuomeninis kunigo veikimas*, Kaunas, 1921 m., 96 psl.
13. *Ar socializmas vykdomas?* Kaunas, 1921 m., 24 psl.
14. *Vargo žmoni glob ja*, Kaunas, 1922 m., 23 psl.
15. *Tikybinis vaik aukl jimas*, Kaunas, 1926 m., 48 psl.
16. *Seksualinis jaunuomen s švietimas*, Kaunas, 1926 m., 48 psl.
17. *Pradžios mokyklos pastoracija*, Kaunas, 1928 m., 63 psl.
18. *Tikybiniai jaunimo pergyvenimai*, Kaunas, 1929 m., 32 psl.
19. *Tikyba ir politika*, Panev žys, 1929 m., 16 psl.
20. *Katalik Veikimo Centras ir svarbiausi jo uždaviniai Lietuvoje*, Kaunas, 1929 m., 16 psl.
21. *Tikybinis jaunuomen s aukl jimas*, Kaunas, 1930 m., 11 psl.
22. *Depopuliacija ir pastoracija*, Kaunas, 1932 m., 84 psl.
23. *Priešmokyklinis vaik aukl jimas*, Kaunas, 1934 m., 69 psl.
24. *Panev žio bažny ios*, Panev žys, 1927 m.

D. Ganytojiniai laiškai

J yra daug ir vairaus turinio. Atspausdinti dideliu tiražu, b davo dalinami tikintiesiems vizitacij metu. Dalis j paskelbta *Tiesos Kelyje*, cituota ar pamin ta kituose katalikiškuose laikraščiuose ar žurnaluose.

Kun. V. Ba l i nas

Roma